

Formele de represiune a rezistenței anticomuniste în memoria colectivă (I)

Paula Ivan

Instaurarea brutală a comunismului în România după 1944 a deschis scena confruntării violente și disproporționate între două lumi cu sisteme politice diferite, între două modele culturale și etice profund antagonice: o lume românească ce nu uitase practica democrației interbelice și cea sovietică, totalitară.

Procesul de sovietizare a României a impus adaptarea și prefacerea instituțiilor statului, crearea altora, care să răspundă noilor necesități, urmărindu-se destructurarea societății tradiționale¹. Ca urmare, chiar din prima fază a acestui proces, interacțiunea dintre noua putere și societatea românească a fost marcată de un clivaj ideologic, care într-un timp foarte scurt a dus la o confruntare directă.

Intrarea armatelor sovietice în România în 1944, instalarea sub presiunea “maselor populare” a guvernului prosovietic condus de dr. Petru Groza, în martie 1945, falsificarea alegerilor din noiembrie 1946 în favoarea PCR – pentru a legitima și “din interior” supremația unei forțe politice impuse cu tancurile “din exterior”, scoaterca în afara legii a PNT, autosuspendarea PNL și dizolvarea PSD în Partidul Comunist, marile procese politice înscenate unor personalități, abdicarea regelui în 1947, reformele de tip sovietic demarate în 1948 în domeniul proprietății, justiției, culturii, economiei, au provocat forme de rezistență la comunism². Acestea au îmbrăcat în general aceeași formă în toată Europa de Est (greve, răscoale țărănești, proteste ale intelectualilor), având ca rezultat final, în majoritatea cazurilor, reprimarea brutală din partea autorităților. O excepție notabilă putem semnală în cazul României, unde în primul deceniu de regim comunist, s-a dezvoltat o mișcare de rezistență aparte, pliată perfect pe tradiția istorică a poporului român: rezistența armată în munți³ și care a rămas manifestarea cea mai radicală și cea mai extinsă în timp a confruntării cu noua putere de la București (1944-1962).

Amploarea fenomenului de rezistență armată din România a fost pusă în evidență de cifrele furnizate de Securitate, potrivit cărora, pentru perioada 1945-

---

¹ Ioan Ciupea, Stăncuța Todea, *Represiune, sistem și regim penitenciar în România 1945-1964, în Comunism și represiune în România comunistă. Istoria tematică a unui fratricid național* (coord. Ruxandra Cesereanu), Iași, 2006, p. 38-81 (39).

² Doru Radosav, *Rezistența anticomunistă armată din România între istorie și memorie, în Comunism și represiune*, p. 82-107 (82).

³ Adrian Cioroianu, *Pe umerii lui Marx*, București, 2005, p. 308.

1959, au existat 1.196 de grupuri și bande teroriste, iar după dispunerea geografică a acestora au fost identificate 19 centre principale de rezistență⁴.

În încercarea de a pune în evidență formele de represiune ale mișcării de rezistență armată anticomunistă în memoria colectivă, ne-am oprit asupra grupurilor de rezistență din zona Huedin: grupul “Șuşman Teodor”, “Capotă-Dejeu” și “Cruce și spadă”.

Baza materialului documentar o constituie interviurile păstrate în Arhiva Institutului de Istorie Orală-Cluj realizate cu membrii supraviețuitori, familiile partizanilor, martorii la evenimente. Materialul nu a fost împărțit în așa fel încât să individualizăm fiecare grup în parte pentru că, în general, percepția colectivă asupra represiunii este comună, chiar dacă în unele cazuri mărturiile despre un anumit grup sunt mai bogate cantitativ și din punct de vedere al calității informației.

Ne-am propus să insistăm pe aspectele legate de represiunea autorităților după ce grupurile au fost constituite, deși persecuția autorităților, reprimarea violență a opoziției politice, transformările brutale în plan economic și cultural, răsturnarea valorilor tradiționale au constituit tot atâtea motive pentru retragerea în munți. Aceste forme de represiune au legătură directă cu motivația rezistenței anticomuniste și merită o abordare separată.

Într-o primă etapă, sarcina distrugerii grupărilor din munți a revenit Jandarmeriei⁵. După ce instituția a fost epurată de elementele vechiului regim “burghezo-moșieresc” și încadrată cu oameni noi, provenind în special din diviziile formate și îndoctrinate pe teritoriul Uniunii Sovietice (Divizia “Tudor Vladimirescu”), a fost transformată într-o structură represivă în slujba Partidului Comunist. Trupele MAI “[...] au un rol covârșitor în opera de guvernare democrată a Republicii Populare Române”⁶. Aceste trupe se găseau “de veghe” și luptau contra “dușmanilor poporului” (se reglementa prin Ordinul general nr. 1 din 18 februarie 1948). Asaltul în forță asupra societății românești declanșat de conducerea comunistă odată cu înlăturarea monarhiei trebuia susținut de instrumente represive redutabile. Ca urmare, s-a trecut la schimbarea din temelii a sistemului de servicii speciale ale statului. Siguranța, SSI, Direcția Generală a Poliției, Inspectoratul General al Jandarmeriei și Secția de Informații a Marelui Stat Major au fost înlocuite cu servicii create după model sovietic: Securitatea, Miliția și Direcția de Informații Militare⁷.

---

⁴ *Bande, bandiți și eroi. Grupurile de rezistență și Securitatea 1948-1968*, București, 2003, p. 9.

⁵ Florian Banu, *Metode utilizate de securitate pentru lichidarea grupurilor de rezistență din munți (1948-1958)*, în *Mișcarea armată de rezistență anticomunistă din România, 1944-1962*, București, 2003, p. 301-316 (302).

⁶ *Bande, bandiți și eroi*, apud *Ministerul de Interne în slujba patriei socialiste. File din istoria trupelor de Securitate*, București, 1980, p. 31.

⁷ A. Cioroianu, *op. cit.*, p. 292.

Pe data de 28 august 1948 apărea, prin Decret al prezidiului Marii Adunări Naționale, Direcția Generală a Securității Poporului⁸. Atribuțiile instituției vizau “apărarea cuceririlor democratice și asigurarea securității Republicii Populare Române contra dușmanilor din interior și exterior în scopul lichidării dușmanului de clasă” în numele consolidării “democrației populare”⁹. Noua structură era încadrată în Ministerul de Interne, conducerea era asigurată de ofițeri sub acoperire ai spionajului sovietic, iar metodele folosite erau puternic inspirate din tacticile NKVD-ului, folosite cu succes de sovietici în reprimarea unor mișcări de rezistență armată din blocul comunist¹⁰.

Organele de Securitate au început, încă de la sfârșitul anului 1948, să se ocupe de problema “bande și fugari”, înlocuind Jandarmeria, iar sarcina reprimării mișcărilor de rezistență armată revenea Direcției I Informații Interne și serviciilor de specialitate din cele 12 direcții regionale, structuri în cadrul DGSP¹¹. Pe baza Decretului nr. 50 din 30 martie 1951, misiunea de lichidare a grupurilor din munți a trecut în sarcina Direcției C contrasabotaj, iar prin reorganizările din 1952-1953, acest obiectiv a revenit Direcției a III-a sub denumirea “Lupta contra activității politice subversive”¹².

În ianuarie 1949, a luat ființă Miliția, care înlocuia Poliția “burghezo-moșierească”, divizată în opt comandamente regionale, având circa 40.000 de angajați¹³, cu rol de a asigura ordinea publică.

Prin Decretul nr. 163 din 7 februarie 1949, s-au înființat Trupele de Securitate, subordonate Secretariatului General pentru Trupe, transformat prin Decizia Ministerială nr. 84 din 24 martie 1949 în comandamentul Trupelor MAI. În cadrul acestuia, atribuțiile fostei Jandarmerii (care își încetează existența) erau preluate de Comandamentul Trupelor de Securitate¹⁴. Principala misiune a acestor trupe a fost aceea de desfășurare a acțiunilor destinate capturării sau lichidării “bandelor contrarevoluționare înarmate”, care operau în regiunile muntoase ale țării.

Trupele de Securitate și Miliție aveau atribuții în reprimarea operativă, în forță, a rezistenței anticomuniste din munți, iar misiunile lor erau stabilite de conducerea din DGSP prin direcțiile centrale și regionale, care au susținut informativ și tactic acțiunea de “lichidare a bandelor”.

---

⁸ *Ibidem*.

⁹ Marius Oprea, *Securitatea și moștenirea sa, în Comunism și reprimare*, p. 23-37 (24).

¹⁰ Adrian Brișcă, Radu Ciuceanu, *Rezistența armată din Bucovina 1944-1950*, I, București, 1998, p. 53.

¹¹ *Bande, bandiți și eroi*, p. 15.

¹² *Ibidem*.

¹³ Ghiță Ionescu, *Comunismul în România*, București, 1994, p. 217.

¹⁴ Liviu Țăranu, *Evoluția Trupelor de Securitate în cadrul Structurilor MAI (1949-1989)*, în *Arhivele Securității*, București, 2004, p. 296-310 (297).

Partidul Comunist Român a instituit teroarea ridicată la nivel de politică de stat, prin instrumentele de represiune pe care le-a creat, îndreptate împotriva oricărei forme de opoziție: Miliția, Procuratura și Securitatea.

Aceste instituții au avut un rol zdrobitor în depistarea, urmărirea și lichidarea grupărilor de rezistență armată anticomunistă din munți, în general și din zona Huedin în cazul nostru. Imaginea lor, a angajaților acestora, dar mai ales a metodelor folosite pentru reprimarea oricăror forme de opoziție la adresa puterii comuniste, au lăsat amprente puternice la nivelul mentalului colectiv pus în evidență de mărturiile participanților la evenimente.

Instituțiile răspunzătoare de reprimarea rezistenței din Munții Apuseni, în perioada 1948-1952, nu au fost individualizate foarte clar la nivelul memoriei colective. Comuniștii, milițienii, Securitatea s-au amestecat într-un amalgam al răului, pus în permanență în antiteză cu imaginea partizanului, a luptătorului pentru libertate. De foarte multe ori, forțele represive poartă un nume generic – Securitate, aspect lesne de înțeles în condițiile în care aceasta a practicat cele mai brutale și mai violente forme de reprimare a celor considerați “dușmani ai poporului” sau “bandiți”.

Alăturarea partizan – comunist, securist, colaborator dezvăluie un raport de calitate¹⁵, partizanul este eroul, expresia caracteristicilor pozitive, binele, în timp ce comunistul, exponentul forțelor represive, este răul, exponentul caracteristicilor prin excelență negative, unealta terorii. “Mă duc în șură și mama mea era răzămată de peretele poieiții... în o chimeșuță de pânză. Tremura săraca ia așe...dezvelită, batjocorită... Când m-o văzut... «Doamne, dă-le doamne la comuniști, ce-o făcut cu amărății de oameni! Să le deie bunul D-zeu la tăți comuniștii care-o persecutat pe oameni care n-o făcut [...] Mănânce-i boala pe toți comuniștii care o făcut rău, da să-i mănânce [...] și i-o chinuit și i-o batjocorit”¹⁶.

În general, comuniștii au avut un statut ambiguu în raport cu comunitatea, nu aveau nimic din capitalul de prestigiu și credibilitate de care se bucurau cei hăituiți, obligați să fugă în munți, ei sunt *ceialți*, cocoțați prin forță la toate nivelele de decizie: nu se bucurau de legitimitatea dată de aderarea la o scară de valori tradiționale, făcând parte, în majoritatea cazurilor, din categorii marginale, indivizi cu un statut social precar, proveniți din păturile sărace, atrași de accesul la structurile de putere, la care în mod normal nu ar fi putut aspira niciodată, frustrați și doritori de “justiție” socială: “După ce o venit comuniștii la putere, aicea la noi în sat nu prea erau, numai care erau venetici, oameni răzleți, veniți de prin alte părți, instalați aicea, aștia s-au făcut comuniști. Sau care o fost compromiși pentru anumite fapte, ca să nu-

¹⁵ Almira Țentea, *Aspecte de viață cotidiană în grupurile de rezistență din zona Huedin*, “AIO – Anuarul Institutului de Istorie Orală”, 4 (2003), p. 115-155 (139).

¹⁶ Interviu cu Catrina Giurgiu și Nicolae Giurgiu, în *Grupul Teodor Șuşman (1948-1958). Mărturii*, Cluj-Napoca, 2004, p. 73.

i pedepsească legile, imediat o trecut în partidul comunist și acolo erau adăpostiți ca puii sub cloșcă. Și ăștia-s care o-nceput să-și facă de cap”¹⁷.

Deși în percepția colectivă represiunea este legată indisolubil de Miliție și Securitate, realitate argumentată de majoritatea mărturiilor, putem intui totuși, în spatele terorii, prezența tutelară a Partidului Comunist, izvorul răului și artizanul real al acesteia. Deși, aparent, nu s-a implicat direct în lichidarea grupurilor de rezistență armată, structurile de Partid au gestionat în permanență aceste acțiuni. Comitetul regional PMR Cluj a fost informat despre activitatea “elementelor dușmănoase” din zona Huedin prin sinteze, note informative și procese-verbale de constatare, redactate de reprezentanții Miliției, Securității și de structurile proprii de conducere de la nivel local¹⁸.

Rolul de eminență cenușie a PCR în lichidarea oricărei forme de opoziție și în construirea mitului conspirației, în numele căruia au fost aruncați în închisori, lagăre, colonii de muncă și azile psihiatrice toți cei considerați anticomuniști, este pus în evidență de mărturiile celor persecutați, chiar dacă acest aspect nu ocupă un loc major în economia povestirii. Membrii de partid se manifestau în mod discreționar în comunitate sugerând că dispuneau de dreptul de viață și de moarte asupra semenilor: “pe tine dacă vreu te-omor, te bag-n pușcărie, prind mâinile, te duce Securitatea... că imediat vine o mașină neagră după tine și te ridică”¹⁹. În unele cazuri, îi găsim pe comuniști implicați direct în momentele cheie ale represiunii. În cazul grupului “Cruce și Spadă”, secretarul de partid a contribuit la predarea lui Mereu Constantin, aflat într-o ascunzătoare: “Mereu Constantin. Și acolo o stat, în lada aia, tăta iarna. Și-o venit și... și-acolo l-o căutat. C-o fost un secretar de partid [...] Și-o urmărit pă părau c-o văzut semințe [...] el o știut c-acolo sunt... acolo ascunși oameni... [...] Și-apăi acela i-o... urmărit și apoi i-o... l-o scos pe unchiu acela. S-o scos și l-o adus. L-o scos din gunoi”²⁰. Activiștii de partid au fost implicați și în procesele care au urmat capturării “bandiților” și a susținătorilor acestora. “mama o fost acolo și ... o pledat... un secretar de partid, de aici o fost... că «Ar trebui să le dați foc...» și nu știu ce. Și i-o condamnat pe cînșpe ani”²¹, sau în cazul grupului Capotă-Dejeu. “Procesu o fost închis. [...] La toți aparținătorii celor arestați li s-au rezervat niște bănci în sala de judecată, în spate. Sala era plină cu vârfurile conducerii comuniste a județului între care era și Mihai Beniuc... [...] În sală era o atmosferă cât se poate de apăsătoare și grea”²².

¹⁷ Institutul de Istorie Orală Cluj (IIO), Arhiva de Istorie Orală, interviu cu Traian Pașca, Grupul “Cruce și Spadă”, caseta 93 din 28 februarie 1998.

¹⁸ Vezi DJAN Cluj, Fond comitetul regional PMR Cluj, ds. 2/1958, 56/1957.

¹⁹ IIO, Arhiva de Istorie Orală, interviu cu Traian Pașca, Grupul “Cruce și Spadă”, caseta 93 din 28 februarie 1998.

²⁰ *Idem*, interviu cu Mereu Anica, Grupul “Cruce și Spadă”, caseta 759 din 22 august 2004.

²¹ *Ibidem*.

²² *Idem*, interviu cu Florica Moldovan, Grupul “Capotă-Dejeu”, caseta 79 din 3 aprilie 1998.

Imaginea Miliției și a Securității ca instrumente de represiune a statului totalitar și metodele lor, în acțiunea de lichidare a oricărei forme de opoziție la regim, au fost mult mai bine conturate la nivelul mentalului colectiv. Deși uneori percepțiile asupra celor două instituții se suprapun, mergând până la confuzie, preponderența lor în rememorarea suferinței este firească datorită modului brutal, direct, în care au venit în contact cu societatea civilă.

Strategiile de luptă dezvoltate de aceste instituții, îndreptate împotriva “elementelor dușmănoase”, de la deposedarea de bunurile prin care își câștigau existența și până la lichidarea fizică, acțiuni de intimidare, abuz și violență le consacră la nivelul comunităților tradiționale românești ca stâlpi ai terorii²³. Reprezentanții lor sunt exponenți ai răului, străini sau țarați social. “În Securitate, eu vă spun că numai evrei erau, absolut. Șeful anchetelor, Brainer, era evreu, era un locotenent major Barany, era un maior Groenberg. Absolut toți, erau evrei, conduceau Securitatea din Cluj. [...] maioru’ Brainer, acela care-i acum în Israel, că toți evreii o emigrat în Israel acum și îi terorizează pe palestinieni acum, să știți. C-așa o făcut. Toată Securitatea din țară de la noi o fost condusă numai de evrei”²⁴.

Imaginea Securității la nivelul mentalului colectiv a fost influențată în mare măsură de modul în care liderii comuniști ai acelei perioade și înșiși angajații săi au proiectat instituția: ca o societate și organizație ocultă, aptă să controleze totul prin intermediul dosarelor, al informatorilor și al presiunilor fizice și psihice asupra victimelor²⁵. Securității sunt înveșmântați în haine de piele negre, sunt primitivi și brutali, fără instrucție, acționând mai cu seamă în peisajul nocturn, făpturi ale răului și întunericului. În acest registru, termenul generic de Securitate implica și Miliția. “Pe părinți i-o torturat, i-o bătut, Miliția și Securitatea, care cum... [...] E drept că atunci nici nu-i chema la Miliție pă toți... Și după ce-o apucat Securitatea a descoperi gazdele și i-o bătut”²⁶, “se ducea Miliția și Securitatea la ei, și-i arestau pe cei rămași acasă, pă copii mai mici, îi țineau pe la post”²⁷.

Mărturia Elvirei Buș, a cărei familie a fost victima represiunii în cauza “grupului Capotă-Dejeu”, sintetizează imaginea forțelor represive prin ochii copilului (care era în anii ’50): “Și ei o venit într-o căruță... așa veneau, în trăsură, îmbrăcați în... ceva de culoare închisă erau... nu știu... ceva foarte întunecat, așa... și au intrat în casă [...] și au stat toată ziua aceia acolo și seara l-au luat și l-au dus”.

Reconstituirea rezistenței armate anticomuniste implică și metodele de represiune ale acesteia, din analiza cărora se pot decela explicații și argumente asupra

---

²³ Smaranda Vultur, *Un trist bilanț: deportările din perioada stalinistă a comunismului românesc, în Comunism și represiune*, p. 135-152 (135).

²⁴ Interviu cu Vasile Moldovan, apud A. Țentea, *op. cit.* p. 140.

²⁵ Ruxandra Cescreanu, *Imaginarul violent al românilor*, București, 2003, p. 184.

²⁶ Interviu cu Teodor Suciu, în *Grupul Teodor Șuşman*, p. 192.

²⁷ Cornel Jurju, Cosmin Budeancă, *Suferința nu se dă la frați... Mărturia Lucreției Jurj despre rezistența anticomunistă din Apuseni (1948-1958)*, Cluj-Napoca, 2002, p. 106.

motivației rezistenței, modului de acțiune al grupurilor de partizani, confruntarea cu autoritățile comuniste, perpetuarea acestui fenomen pe parcursul a mai bine de un deceniu, lichidarea grupurilor și în ultimă instanță o explicație pentru ceea ce a urmat, când, din cauza violenței, frica a ieșit din sediul Securității și din spațiul concentraționar a ajuns în stradă, în viața personală a oamenilor pentru ca la finele celor două decenii de consolidare a regimului să nu se mai reclame o represiune radicală²⁸.

În ceea ce privește percepția represiunii comuniste la nivelul mentalului colectiv, pusă în evidență prin recuperarea memoriei, se deschide perspectiva spre o miză importantă a povestirii vieții, aceea de a reabilita victimele și de a atribui unei instanțe imanente puterea de a le face dreptate²⁹. Depunerea mărturiei s-a făcut după cinci decenii, de către oameni care au trăit o experiență comună, tragică, a terorii. Cererea de justiție a fost în primul rând simbolică și argumentează ideea că, dacă justiția nu poate fi o formă de memorie, memoria însăși poate fi o formă de justiție. Regimurile totalitare ale secolului al XX-lea au pus în scenă un pericol nebănuit: cel al ștergerii memoriei, însă, atunci când evenimentele trăite de un individ sau un grup sunt de natură excepțională, recuperarea acesteia devine o datorie. Utilizarea exemplară a memoriei rezistenței anticomuniste permite folosirea trecutului în folosul prezentului, a lecțiilor de nedreptate suferite în trecut pentru combaterea celor de azi și incumbă o formă de recunoaștere și de dreptate³⁰.

Rețeaua informativă

Încă de la înființarea sa, în august 1948, Direcția Generală a Securității Poporului și-a îndreptat eforturile în direcția lichidării nucleelor de rezistență, fiind dublată în permanență, în realizarea acestui obiectiv, de trupele de Securitate și de Miliție.

Principala armă a Securității a fost reprezentată de *rețeaua informativă*, date fiind condițiile specifice în care acționau grupurile de rezistență armată: mobilitatea de mișcare datorată numărului redus de membri, terenul neprielnic unor descinderi mari de trupe din partea autorităților, în zone montane, împădurite, largul sprijin de care partizanii s-au bucurat în rândul populației rămase acasă. Fără o acțiune informativă bine coordonată, trupele de securitate trimise în teren să scotocească munții se întorceau de cele mai multe ori fără succes.

Într-o *Sinteză referitoare la problema bandelor teroriste din cuprinsul țării*, întocmită în 21 octombrie 1948 de către Direcția Generală a Securității Poporului se menționa că "Față de apariția și activitatea, în diferite regiuni ale țării, a bandelor

---

²⁸ M. Oprea, *op. cit.*, p. 30.

²⁹ S. Vultur, *Istorie trăită, istorie povestită. Deportarea în Bărăgan, 1951-1956*, Timișoara, 1997, p. 25.

³⁰ Zvetan Todorov, *Abuzurile memoriei*, Timișoara, 1999, p. 15.

teroriste-diversioniste și tâlhărești, pentru lichidarea lor este absolut necesară organizarea de acțiuni sistematice, perseverente și coordonate, a tuturor organelor jandarmerești și de securitate”³¹. Pentru ca această acțiune să poată fi realizată în direcția dorită. “este necesară organizarea unei acțiuni informative”³². În același material se trasează și liniile de colaborare, între toate structurile Ministerului de Interne, pe această linie. Aproape invariabil, în planurile de acțiune împotriva “bandelor”, elaborate de organele de Securitate și de Miliție, apare dezideratul consolidării și extinderii rețelei informative³³.

Într-o *Dare de seamă asupra rezultatelor cercetărilor în problema bandelor din munți* din 9 mai 1949, au fost semnalate în Munții Apuseni mai multe grupuri armate anticomuniste aflate în atenția autorităților: “Capotă”, “Șuşman Teodor”, “Cruce și spadă” și “Dabija-Macavei”, dar și sarcinile ce reveneau autorităților în drept pentru neutralizarea acestora: “1) Trebuie adâncite cercetările pentru a depista toate elementele rămase încă nedescoperite, membri ai «bandelor» și organizațiilor necunoscute; 2) Intensificarea cercetărilor pentru descifrarea eventualului comandament central al acestor organizații, adâncirea cercetărilor pentru descifrarea unor eventuale legături cu «agenți imperialiști» sau cu trădători de peste hotare, și în final, arestarea elementelor urmărite de securitate, reducând astfel numărul celor care se înregimentează în bandele teroriste”³⁴.

Conducerea centrală a Securității reamintea în permanență organelor din teritoriu să treacă sistematic la identificarea elementelor care compun bandele, avându-se în vedere legăturile de rudenie, prietenii și cunoștințele dintre care urmau să se creeze rețele informative, pentru ca, în 28 noiembrie 1950, să conchidă într-o *Dare de seamă asupra rezultatelor obținute de organele de Securitate și Miliție în acțiunile privind depistarea și lichidarea grupurilor semnalate în munți și păduri* că “se poate spune, pe baza experienței câștigate, că numai împletirea acțiunii informative cu acțiunea de investigații în munți și cu acțiunea represivă poate da rezultate”³⁵.

Realizarea unei rețele informative presupunea identificarea în zonele de interes a unor persoane dispuse să colaboreze cu Securitatea și care să aibă și posibilități de obținere a informațiilor.

Aceeași preocupare pentru obținerea de informații se poate constata și la nivelul celeilalte instituții represive, Miliția. Majoritatea materialelor emise de aceasta în perioada 1948-1958: sinteze, note informative, planuri de acțiune pentru lichidarea bandelor, procese-verbale etc., demonstrează această realitate. Într-un

³¹ ACNSAS, fond documentar, ds. 36, f. 544, în *Bande, bandiți și eroi*, p. 49.

³² *Ibidem*.

³³ Luminița Hrițcu, *Utilizarea rețelei informative în reprimarea rezistenței armate anticomuniste, în Mișcarea armată de rezistență anticomunistă*, p. 317-333 (321).

³⁴ ACNSAS, fond documentar, ds. 36, f. 440, în *Bande, bandiți și eroi*, p. 58.

³⁵ ACNSAS, fond documentar, ds. 36, f. 380, în *op. cit.*, p. 99.

proces-verbal din 5 mai 1953 al Biroului de Miliție Blaj, încheiat într-o ședință de lucru ce viza descoperirea și distrugerea unui grup armat anticomunist, punându-se un accent deosebit pe activitatea informativă, dar subliniind, în același timp, ineficiența acesteia până în acel moment, se enunțau măsurile ce urmau a fi luate: identificarea tuturor rudelor, prietenilor și a tuturor elementelor de sprijin care ar putea ajuta “bandiții”, identificarea tuturor elementelor dușmănoase regimului, verificarea informativă a tuturor cetățenilor ce locuiau în case izolate, organizarea unei rețele informative în jurul elementelor de sprijin cunoscute, materialul informativ obținut de la informatori urmând să fie transmis și la Securitate etc.³⁶ Conținutul acestui material este aproape identic cu celelalte materiale emise de organele de Miliție din teritoriu și pune în evidență sfera preocupărilor legate de mijloacele și acțiunile concrete ce au vizat neutralizarea grupurilor de rezistență armată.

Greutățile întâmpinate în constituirea unor astfel de rețele (informative) demonstrează că majoritatea populației simpatiza și sprijinea partizanii, dar și că ofițerii de securitate și de miliție erau slab pregătiți în culegerea de informații, nu dețineau arta comunicării și se bazau de cele mai multe ori pe violență. Cu toate greutățile pe care a fost nevoie să le depășească, Miliția și Securitatea au reușit să racoleze informatori pentru activitatea tuturor grupurilor de rezistență, la care facem referire. Profilul acestora era comun, în linii generale acțiunile lor sunt comune, variate sunt doar metodele prin care au fost “convinși” să colaboreze, dar fără excepție au fost etichetați de membrii comunităților din care proveneau drept *trădători*, iar “colaborarea” lor drept *trădare*. La nivelul mentalului colectiv, imaginea acestora stă pe același palier cu forțele răului: comuniștii și securiștii. Analizând mărturiile supraviețuitorilor legate de activitatea delatorilor, accentele sunt, în majoritatea lor, mult mai critice decât față de reprezentanții puterii oficiale, pentru că proveneau din sânul comunității, au beneficiat de un capital de încredere, pe care l-au utilizat pentru interese considerate străine.

În cele mai multe cazuri, martorii nu dădeau relații concrete despre informatori și se fereau cu delicatețe, dacă se poate spune așa, să stigmatizeze o persoană pe baza unor bănuieli vagi; nume concrete de persoane sunt enunțate cu zgârcenie și în aceste cazuri, de obicei, sunt însoțite și de o explicație menită să acorde circumstanțe atenuante. În ecuația trădării, persoana nu era atât de importantă, relevantă era fapta, conotațiile și urmările sale: “cineva a vândut. Securitatea imediat ce a luat informațiile și-o îmbrăcat oamenii și i-o trimis pe munte...”³⁷ sau „Asta o fost sămbătă seara și marți deja o fost trădare”³⁸. În cazul grupului “Capotă-Dejeu”,

---

³⁶ DJAN Cluj, Fond Inspectoratul de Poliție Cluj, ds. 40/1950.

³⁷ IIO, Arhiva de Istorie Orală, interviu cu Andrei Vușcan, Grupul “Cruce și Spadă”, caseta 879 din 1 octombrie 2005.

³⁸ *Idem*, interviu cu Ioan Gordan, Grupul “Cruce și Spadă”, caseta 95 din 5 noiembrie 1997.

chiar dacă Teofil Crețu (membru al grupului) ne oferă în mărturia sa informații concrete despre un posibil “turnător” și motivele care l-ar fi îndemnat pe acesta să contribuie la arestarea lui Iosif Capotă, inițial preferă să generalizeze dând informației o conotație generalizatoare: “Păi acum îl încolțiseră și erau pe fir și turnătorii care reclamaseră la Securitate [...]. Și-așa o programat și turnătorii care veneau la el zi de zi”³⁹. “Că l-o prins pă Capotă aici la Brăișor... O fost pârât, asta o fost pârătură adevărată”⁴⁰.

În majoritatea cazurilor, informatorii au fost persoane apropiate de cei fuguiți, au venit în contact cu aceștia, s-au bucurat de încredere și, ca urmare, actul trădării este cu atât mai abominabil. Ce nu a reușit dușmanul exterior revine în sarcina celor apropiați. “Că Capotă acolo unde-o stat o avut un semn și cine merea la el știe semnu’... Și când l-o prins, de l-o arestat, exact așa o știut semnele ca și cum ar fi fostă cineva să meargă la el [...] Și, și patu o știut unde e, și camera, tăt-tăt-tăt o știut unde-i [...] asta o fost pârătură, că n-o dat ei păstă el așa... dacă nu era pârătură, nu știe să meargă precis la el al pat”⁴¹.

În episodul prinderii fraților Șuşman, martorii invocă trădarea, dar sugerează și circumstanțele atenuante pentru acest act, punând totul pe seama debilității mintale a posibilului informator: “Așa o fost, că o fost vânduți. Aicea o fost unu de la Brăișor pe care l-o chemat Floca Iosif și pe el l-o îmbrăcat cu haine de căpitan de Securitate... O fost un prost, un debil mintal... [...] O spus: «Vei fi angajatu nost, numai ne spune unde-s și cum... Și așa până când i-o aflat... Da și ei o fost condamnat pe viață... Ca să vedeți... Nu trebuie să... sapi groapă la nime... că pe urmă cazi în ea. El exact asta o făcut”⁴². Această mărturie dezvăluie rolul trădării în desfășurarea epică a evenimentelor, dar incumbă și un mesaj moralizator, desprins din înțelepciunea tradițională românească “cine sapă groapa altuia, cade în ea”, și orice faptă rea este “răsplătită” de o justiție implacabilă, de sorginte divină, cu aceeași monedă.

Mărturia Anicăi Mereu, implicată în activitatea grupului “Cruce și Spadă”, transmite același mesaj. Trădarea atrage după sine, și în acest caz, pedeapsa. “Și ea o mârș și l-o turnat [Potra Aurel] și când o auzit că l-o-mpuşcat [...], ea s-o otrăvit”⁴³.

Absența unei condamnări virulente, la nivelul mentalului colectiv, a actelor de colaborare cu organele represive a unor informatori locali din zona probabilă de activitate a celor urmăriți, deschide posibilitatea unei dezbateri despre iertare și, în același timp, despre uitare. Ar putea ierta victimele presiunii trădarea? Care ar fi

---

³⁹ Interviu cu Teofil Crețu, în *Grupul Capotă-Dejeu (1947-1957). Mărturii*, Cluj-Napoca, 2006, p. 105.

⁴⁰ Interviu cu Maria Fărcaș, în *idem*, p. 53.

⁴¹ *Ibidem*, p. 51.

⁴² Interviu cu George Pașcalău, în *Grupul Teodor Șuşman*, p. 160.

⁴³ IIO, Arhiva de Istorie Orală, interviu cu Mereu Anica, Grupul “Cruce și Spadă”, caseta 759 din 22 august 2004.

conotația acestei amnistii? Probabil că funcționează la acest nivel instinctul de apărare al unei comunități în fața unui rău născut în interiorul său și pe care se vede nevoită să și-l asume. Uitarea este în acest caz sinonimă cu vindecarea, cu împăcarea cu sine. Poate acest proces pornește din repulsia colectivității de a-și cerceta complicitatea activă sau pasivă cu cei pe care îi iartă, conștient sau inconștient, într-un efort, justificat, de salvare a onorabilității⁴⁴.

Pe același palier, nu trebuie eludată nici varianta că iertarea sau înțelegerea din partea victimelor se bazează și pe conștientizarea motivațiilor care i-au determinat pe unii să își accepte statului de “informatori de suprafață” sau de “adâncime” în cadrul rețelelor informative⁴⁵.

Au existat persoane care au furnizat informații fără să fie constrânși, din convingere și loialitate față de noul regim. Aceștia proveneau, în general, din noile structuri de putere, cu funcții în aparatul de partid și de stat, convinși că luptă împotriva “agenturilor străine” și a imperialismului capitalist. Alții au fost mânați în acțiunile lor de vendete personale și dușmăanii vechi cu unii dintre fugari. În acest sens, este semnificativ cazul lui Petru Purcel și Suciuc Pașcu, acuzați de trădarea grupului Șușman Teodor. Motivația lor este pusă în legătură cu o stare conflictuală veche existentă între familii: “Păi sânt din Răchițele care-or umblat după noi să ne descopere... Țin minte c-o fost unu' care o dispărut, nu știu cum o dispărut, Indrei, sau cum îl chema... și unu Pașcu... [...] că erau și oameni care erau de partea Securității și-i urmărea. Să nu credeți că-ntr-o comună întregă o fost toată de partea lu' Șușman, c-o fost și oameni răi... Erau și care din invidie vroiau să-l distrugă... cum era acesta, Indrei [...]... acesta era un om sărac de n-avea nici după ce bea apă...”⁴⁶

În majoritatea cazurilor, recrutările s-au bazat pe teroare și constrângere fizică. Utilizarea bătailor crunte era un procedeu frecvent și a fost nevoie chiar de intervenția structurilor centrale ale PMR pentru temperarea zelului unor ofițeri⁴⁷.

Memoria colectivă păstrează amintirea acestor procedee: “Și, pe urmă, spaima ce nu face din om? Că Securitatea făcea omu' să spună tot felu'... Și soacră-mea povestea cum o băteau când o dus-o de aicea... Și odată era într-un grajd și nu-i dădeau apă și-o scos o sticlă pântre bârnele alea de la poiată și cum plouase o picurat de-acolo și-așa o reușit să-și ieie o gură de apă. Deci chinuri groaznice o fost și atunci, sigur că-n oameni o intrat frică”⁴⁸.

---

⁴⁴ Alain Becançon, *Nenorocirea secolului. Despre comunism*, București, 1999.

⁴⁵ A se vedea Rapoartele și Sintezele informative din perioada 1949-1958 păstrate la DJAN Cluj, fond Inspectoratul de Poliție Cluj.

⁴⁶ Interviu cu Lucreția Jurj, în *Grupul Teodor Șușman*, p. 96.

⁴⁷ L. Hrițcu, *op. cit.*, p. 234.

⁴⁸ Interviu cu Ioan Mihut, în *Grupul Teodor Șușman*, p. 108.

În alte cazuri, pentru a furniza informații, oamenii au fost șantajați, metodă surprinsă și în documentele oficiale⁴⁹. Cel vizat era ridicat de la domiciliu, dus la sediul Securității și supus anchetei unde era amenințat cu situația familiei și condamnarea la ani de închisoare. Alternativa oferită la această perspectivă era punerea în libertate în schimbul furnizării de informații: Am acceptat să vinim acasă să colaborăm ca să... îi prindă pe fugari”⁵⁰.

Un scenariu similar este semnalat și în episodul arestării lui Iosif Capotă în urma unor informații obținute de la Teofil Crețu după ce a fost prins de Securitate: “Ș-apăi l-o prins Securitatea pe Crețu Teofil și el l-o turnat... I-o dus pe ei până unde stătea Capotă ascuns la niște bătrâni, că el știa semnele lui”⁵¹ sau “[...] în general vă spun că mai mult colaborau sub șantaj, nu din proprie inițiativă”⁵².

Au fost folosite și avantajele materiale și sociale în racolarea de informatori, speculându-se sărăcia extremă și sistemul clientelar de promovare profesională. “Io știu de Mina Moșului, de acesta, de Suciș Pașcu, de Moldovan Ioan și de unu’ Corchiș... de alții nu știu. Numa’ atâta că o fost mulți membri de partid... și probabil că o fost și plătiți de Securitate de urmăreau”⁵³. În susținerea acestei teze vin și avantajele materiale pe care Iosif Bortig le-a obținut în perioada imediat următoare arestării doctorului Capotă: “Împrejurările astea au fost: a fost un vecin, Bortig Iosif, care se spune că ar fi luat ceva bani, vreo 30 de mii de lei care era puși pe capu’ lui Capotă, și ar fi luat ceva și un cumnat a lui, un drept de buletin de Cluj...”⁵⁴

Datorită metodelor folosite, a măsurilor pripite luate în procesul străngerii de informații și a gradului de colaborare scăzut al populației, s-au produs numeroase defecțiuni și sincope. Loialitatea și sinceritatea informatorilor nu era prea mare, aceștia practicând de multe ori un joc dublu: “No, și-apăi și dacă venea Securitatea pe-aici nu i-o prins, că io cred c-aveau și prietini între ei...”⁵⁵, sau pur și simplu inventând informații.

Aceste deficiențe au fost semnalate și în sintezele și notele Securității. Referitor la situația din Regiunea Cluj, într-o notă a Serviciului Bande, din 5 martie 1953, se semnalează că munca informativ-operativă desfășurată în scopul lichidării “bandelor” a fost dusă în mod sporadic, neorganizat și fără continuitate, informatorii nu au fost suficient instruiți, iar grupurile operative nu acționau conform instrucțiunilor trasate⁵⁶.

⁴⁹ DJAN Cluj, fond Inspectoratul de Poliție Cluj, ds. 40/1950, f. 55.

⁵⁰ Interviu cu Vasile Moldovan, în *Grupul Teodor Șuşman*, p. 126.

⁵¹ Interviu cu Ioan Negru, în *Grupul Capotă-Dejeu*, p. 224.

⁵² Interviu cu Mihai Ilieș, în *Grupul Teodor Șuşman*, p. 85.

⁵³ Interviu cu Nicolae Giurgiu, în *Grupul Teodor Șuşman*, p. 77.

⁵⁴ Interviu cu Teofil Crețu, în *Grupul Capotă-Dejeu*, p. 105.

⁵⁵ Interviu cu Nicolae Neag, în *Grupul Teodor Șuşman*, p. 146.

⁵⁶ ACNSAS, fond documentar, ds. 36, f. 70-72, în *Bande, bandiți și eroi*, p. 188.

Aceleși deficiențe sunt semnalate și într-un referat întocmit de colectivul “Inspecții din Ministerul Afacerilor Interne privind constatările și concluziile rezultate din studiul efectuat asupra unor acțiuni lichidate în cursul anilor 1956-1957 pe linie de bande și fugari”, în care se concluzionează că organele de Securitate s-au sprijinit în munca informativă pe agenți neverificate și, ca urmare, unii agenți au trădat. De asemenea, s-a constatat că multe recrutări au fost făcute la întâmplare și că “în rândul agenturii au pătruns elemente care în loc să informeze, ne-au dezinformat”⁵⁷.

Nu se poate contesta că, pe termen lung, combinațiile informative ale Securității nu au avut câștig de cauză. Majoritatea “bandelor” au fost lichidate, pornind de la informațiile obținute prin agentură⁵⁸.

O altă metodă folosită de Securitate în acțiunea de lichidare a “grupurilor subversive” a reprezentat-o infiltrarea de informatori sau de ofițeri acoperiți în cadrul acestora. Prezența acestora sau suspiciuni legate de folosirea acestei metode apar sporadic în mărturiile în cazul tuturor grupurilor.

Privitor la grupul “Capotă-Dejeu”, această misiune a fost îndeplinită de către un ofițer de securitate care în preajma arestării doctorului a activat în Brăișor ca și colector de cereale sub numele Hossu: “Apăi el continuu umbla tăt laolaltă cu unu’ Hossu care venea p-aicea după arestarea primilor... Pă acesta noi îl știam p-aicea ca și colector la regiune... da’ el era securist, locotenent-major de Securitate. Da’ cine știa ce urmărea și ce făce?”⁵⁹. Există în acest caz și informații privitoare la infiltrarea în teren a mai multor persoane, chiar dacă acestea sunt extrem de greu de confirmat pe căi oficiale: “Este de presupus că Securitatea avea informații despre existența și locația lu’ Capotă cam cu un an de zile înainte de a fi arestat. L-au trimis în zonă pe unu’ pe nume Abrudan, care era agent fiscal pe acolo, s-au dat bine pe lângă primarul Fărcane [...] A mai fost acolo și un activist de partid care a cerut să fie cazat într-o casă de unde avea vedere directă la casa lu’ Crețu Irina, unde era doctorul Capotă”⁶⁰.

Aceleși personaj misterios Hossu este implicat și în lichidarea grupului “Șuşman”: “și-o a treia tură i-o arestat pe Șuşmănești... Și dacă nu mă-nșel tot Hossu o fost... Pă acesta noi îl știam p-aicea ca și colector la regiune... da’ el era securist, locotenent-major de Securitate”⁶¹.

În structurarea povestirii penetrării grupului “Cruce și Spadă”, își face loc cu insistență un episod îmbrăcat în aura unei povești romantice, în care a fost implicată profesoara Râpeanu⁶².

⁵⁷ ACNSAS, fond documentar, ds. 82, vol. 2, f. 3-23, în *op. cit.*, p. 259.

⁵⁸ *Bande, bandiți și eroi*, p. 19.

⁵⁹ Interviu cu Petre Costișor, în *Grupul Capotă-Dejeu*, p. 66.

⁶⁰ Interviu cu Gavril Dejeu, în *op. cit.*, p. 125.

⁶¹ Interviu cu Petru Costișor, în *Grupul Teodor Șuşman*, p. 54.

⁶² Valentin Orga, *Organizația “Cruce și Spadă”*, în Doru Radosav, Almira Țentea, Cornel Jurju, Valentin Orga, Florin Cioșan, Cosmin Budeancă, *Rezistența anticomunistă din Apuseni. Grupurile:*

La școala din Săcuieu venise să predea limba franceză soția procurorului militar Râpeanu, șeful procuraturii militare din Cluj, care s-a cazat în chirie la domiciliul lui Potra Aurel. Dincolo de amintirea unei povești de dragoste dintre cei doi, este foarte probabil că această profesoară a fost infiltrată în grup pentru furnizarea de informații. Deși mărturiile în ceea ce o privește sunt contradictorii și influențate de gradul de simpatie de care s-a bucurat în comunitate, rămân argumente de necontestat în favoarea ideii că prezența și ulterior plecarea sa din localitate au fost legate de lichidarea organizației: “Ea a venit... la cerere în Săcuieu... Și locuia la... Că unchiu-meu acesta Potra Aurel, avea casă mare în Săcuieu și ea locuia acolo. I-o dat în chirie o cameră. [...] și... s-o înfiripat o relație sentimentală... [...] doamna Râpeanu... după ce i-o arestat pe ăștia, ea a plecat la Cluj... Unii tot vorbeau că ea a fost cu o chestie de spionaj acolo, trimisă special să urmărească organizația asta «Cruce și Spadă»”⁶³.

După arestarea grupului, deși a fost pomenită în interogatorii de cei implicați, ea nu a fost chemată niciodată să dea vreo declarație și nu a fost citată în proces.

Suspectă este și trimiterea unor profesori de elită din Cluj la o școală din mediul rural: “Și aduseseră la școala asta din Săcuieu o elită de profesori între care pot să vă spun că erau trei profesori universitari: unu’ Bălan, unu’ Bocșa... [...]. Erau trei profesori universitari... patru cu doamna Prodan...”⁶⁴, într-un context destul de complicat în care zona era considerată nesigură și făcea obiectul supravegherii permanente din partea autorităților.

În zonele în care grupurile de rezistență își aveau bazele de aprovizionare au fost trimise grupuri de lucrători de Securitate acoperiți, așa explicându-se faptul că apar din senin turiști, pescari sportivi, meteorologi, magazioneri, geologi etc.⁶⁵

“Ș-apoi o venit după un timp tot de-aceia din securitate, p-aici, civili”⁶⁶.

O metodă aplicată cu succes a fost filajul. Aripa bucureșteană a grupului “Cruce și Spadă” a fost filată în permanență, iar dovezile obținute în acest mod au fost folosite și la capturarea relativ rapidă a membrilor săi, organizați în zona Huedin.

“De câte ori făcea câte-o ședință acolo în București, ba-n parcu acesta, ba în cutare loc, ba la restaurantu cutare, totdeauna, acela turnătorii le spunea. Atunce avem adunarea în locul cutare. Totdeauna era fotografiați pă toți care-i acolo... trecea câte-o babă cu semințe, sau câte-un șchiop cu o cârjă sau cine știe... și pă-n’aparat o

---

“Teodor Șuşman”, “Capotă-Dejeu”, “Cruce și Spadă”. *Studii de istorie orală*, Cluj-Napoca, 2003, p. 93-118 (110).

⁶³ IIO, Arhiva de Istorie Orală, interviu cu Mereu Dorian, Grupul “Cruce și Spadă”, caseta 761, nedatat.

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ Florian Banu, *Metodele Securității*, “Dosarele istoriei”, 7 (2002), 12, p. 29.

⁶⁶ Interviul cu Catrina Giurgiu, în *Grupul Teodor Șuşman*, p. 74.

dată-i fotografia. Ce se discuta acolo-n ședință aceea raporta acela [...], ce se discuta, tot, tot, tot știa Securitatea⁶⁷.

Au existat cazuri în care tehnica operativă instalată în casele rudelor sau susținătorilor celor fugiți în munți a contribuit la obținerea unor informații prețioase. Prin instalarea de tehnică operativă, la sfârșitul anului 1957, în casa Anei Lungu din satul Hodiș, s-au strâns informații despre frații Șuşman, care au constituit suportul unei descinderi în forță a trupelor de Securitate, confruntare în care cei doi și-au pierdut viața.

“Au suferit și înainte până să-i prindă pe Șuşmani, că în tăta noaptea-i duce la Huedin la Securitate și-i bate... Și-n timpu acela punca aicea ceva aparate să prindă ce-ar vorbi... Și-o zâs că ei tăt-tăt-tăt înregistra... [...] E, cu un casetofon, ca să-i prindă că ce povestesc”⁶⁸.

Aceeași metodă a fost folosită și în capturarea doctorului Capotă: “Vreo câteva zile înainte se instalase aici într-o casă vecină cu casa doctorului Capotă unii care avea un aparat din acesta de la care vorbea, știți? Și l-o ținut sub observație vreo trei zile înainte...”⁶⁹. Și mărturia lui Teodor Morar face referire la aceeași activitate de ascultare, concluzionând că: “statu’ comunist a investit o grămadă de bani în urmărirea lui!”⁷⁰.

După etapa strângerii informațiilor au urmat acțiunile operative, de lupte efective pentru lichidarea grupurilor.

În cursul anului 1951, trupele de Securitate au executat 16 misiuni de capturare a “elementelor dușmănoase” aflate în munți și au participat împreună cu organele de miliție la dislocarea persoanelor considerate necorespunzătoare din zona frontierei cu Iugoslavia⁷¹.

Pentru că activitatea din teren nu a dus la rezultatele scontate și datorită faptului că, în urma “perierii” minuțioase a munților și pădurilor din zonele vizate, „bandele” se încăpățâneau să își continue activitatea, și mai mult, să atragă noi aderenți, s-a trecut la reorganizarea acestei structuri.

Prin Decretul nr. 365 din 7 septembrie 1953, Ministerul Securității Statului a fuzionat cu Ministerul Afacerilor Interne, în scopul realizării unei comenzi unice⁷².

Pentru Regiunea Cluj funcționa Regimentul 7 Securitate Cluj, cu Batalionul 1 Florești și Batalionul 3 Dej, subordonat Direcției Trupelor Operative și de Pază din cadrul MAI. Această direcție totaliza la nivelul întregii țări un număr de 3.241 ofițeri,

---

⁶⁷ IIO, Arhiva de Istorie Orală, interviu cu Traian Pașca, Grupul “Cruce și Spadă”, caseta 93 din 28 februarie 1998.

⁶⁸ Intervi cu Victoria Țoc, în *Grupul Teodor Șuşman*, p. 226.

⁶⁹ Intervi cu Teofil Crețu, în *Grupul Capotă-Dejeu*, p. 105.

⁷⁰ Intervi cu Teodor Morar, în *op.cit.*, p. 218.

⁷¹ *Bande, bandiți și eroi*, p. 13.

⁷² *Ibidem*.

3.176 subofițeri, 36.941 persoane încadrate în trupe și 1.485 angajați civili⁷³. Cu aceste efective impresionante, regimul comunist a continuat să urmărească cele câteva sute de persoane care se decisese să fugă din “raiul socialist” și să ia calea codrului.

Folosirea masivă a trupelor de securitate pentru blocarea și capturarea grupurilor de rezistență a dat măsura discrepantei de forțe, care uneori friza ridicolul, între cele două tabere. Nu de puține ori erau trimise sute de oameni, înarmați și dotați corespunzător, împotriva unor grupuri de cinci-șase oameni, care nu de puține ori reușeau să scape. Serialul urmăririlor și hăituirii celor puțini, fără mijloace de apărare și subzistență, de către cei mulți și puternici, se va derula pe parcursul unui deceniu.

Memoria colectivă păstrează amintirea acestor acțiuni în forță, care au intimidat puternic populația satelor și au demonstrat că noul regim nu dădea înapoi de la niciun efort pentru a reinstaura ordinea în zonele răzvrătite. Mărturiile evocă operațiunile repetate ale organelor de Miliție și Securitate de scotocire și blocare a unor zone întregi, de organizare de capcane și de pânde prelungite, de scotocire minuțioasă a terenului, ajutați de câini de urmărire, de arestări colective în rândul celor suspecți de colaborare cu fugarii, dar și asalturi directe asupra unor adăposturi identificate prin rețeaua informativă.

În urma unei descinderi în forță a fost arestată, în jurul datei de 11 aprilie 1949, cea mai mare parte a grupului “Cruce și Spadă”: “Seara... Securitate’ o luat din Săcuiu 4-5... și... o venit în munte la bordeiu’ unde era Gheorghiu... și cu Pițuru [...] Și pă fiecare securist avea o călăuză în față și pistolu’ printre picioare... și înainta în felu acesta spre bordei. Când o ajuns la 100-200 de metri – în fine, când s-o putut comunica – Hossu, unu’ din grup, o zâs: «Băi Gheorghiu! Băi, atenție, noi suntem arestați. Predă-te și tu! [...] Țsta, domne, zăpăcit, în bordei... și n-o mai fost... o rămas trăzniți, și o mârș și l-o arestat viu... [...] Și de-acolo pe-ormă l-o adus la Securitate și ne-o arestat, în jur de 40 am fost toți arestați”⁷⁴. Cei care au reușit să scape valului de arestări au fost urmăriți în permanență, până în 1951, când tot grupul a fost capturat. “Păi veneau, veneau. Controla și pă la stâni, și pă la ciobani, percheziționau pă... prin sat pe-acea și... întreba copiii, întreba păstori dacă nu i-o văzut, întreba. Da, tot mereu veneau pe acea și fugeau după ei”⁷⁵.

Pornind de la rezultatele obținute în urma unei abile munci informative, în decembrie 1957 s-a pus la punct acțiunea de arestare a doctorului Iosif Capotă. În noaptea 6/7 decembrie a fost transferat în Brăișor un batalion de Securitate de la Unitatea Militară din Florești, Cluj, care a înconjurat satul⁷⁶. O echipă de intervenție

⁷³ *Ibidem*, p. 14.

⁷⁴ IIO, Arhiva de Istorie Orală, interviu cu Ioan Gordan, Grupul “Cruce și Spadă”, caseta 95 din 5 noiembrie 1997.

⁷⁵ Idem, interviu cu Pașca Gheorghe, Grupul “Cruce și Spadă”, caseta 760 din 22 august 2004.

⁷⁶ Interviul cu Teofil Crețu, în *Grupul Capotă-Dejeu*, p. 106.

s-a deplasat la domiciliul familiei Borțig Ioan, unde era găzduit Capotă⁷⁷. Din cauza unor coincidențe și a unui concurs de împrejurări nefavorabil, acesta a fost luat prin surprindere de forțele de ordine, fără să poată opune rezistență. A doua zi, în 7 decembrie, a fost arestat și Alexandru Dejeu de la domiciliul său din Cluj-Napoca, împreună cu soția, Ana Ranca. Tot în decembrie, au fost arestați principalii colaboratori: Teofil Crețu, Ioan Borțig și Iosif Iancu⁷⁸.

Previzibil, după o lună de acalmie, în februarie 1958, a urmat un al doilea val de arestări, în urma informațiilor și a dovezilor obținute de Securitate în cursul anchetelor efectuate asupra primului lot, când au fost ridicați de la domiciliu Vasile Pârtilă, Constantin Puchiu, Valer Fărcane, Alexandru Cezar etc.

Ciocnirile dintre efectivele de Miliție și Securitate și grupul “Șuşman Teodor” au fost mult mai violente decât în alte cazuri. Pe o perioadă de un deceniu, cu scurte perioade de liniște, în zona Răchițele, Dealu Botii, Beliș, Mărgău, Călata, Călățele, Morlaca etc., s-a purtat o adevărată luptă de gherilă, cu atacuri în forță a organelor represive, cu riposte curajoase din partea celor urmăriți, cu urmări dramatice și mici victorii, de-o parte sau de alta a baricadei.

Aceste confruntări, folosirea masivă a trupelor pentru lichidarea acestui grup, transformarea localităților vizate în zonă de ocupație militară, au marcat profund memoria colectivă. Amintirea acelor momente a marcat comunitatea și a creat premisele transformării mărturii-povestire în legendă.

Conotațiile acestor episoade se pot traduce la nivelul mentalului colectiv în semnificația luptei dintre bine și rău, în care disproporția de forțe nu este un impediment pentru victoria forțelor binelui, protejate și sprijinite de divinitate.

Un astfel de episod este plasat în 11 iulie 1952, când a fost organizată o amplă acțiune de scotocire a zonei, pentru depistarea unei aripi a grupului Șuşman. Efectivele care au participat au fost impresionante: 18 ofițeri de la Direcția Regională de Securitate Cluj, doi ofițeri de la Direcția Oradea, 2.427 de soldați, aparținând Batalioanelor de Securitate Florești, Oradea, Orăștie, o companie de miliție și șase câini de urmărire⁷⁹.

Ca și în alte situații, această acțiune s-a dovedit un eșec. Au fost eliminați Ioan Popa și Gheorghe Mihuş, însă ceilalți cinci membri ai grupului au scăpat. “Atunci noi am fugit, da’ n-am mai ținut cont care unde fuge... da’ când ne-am adunat împreună am văzut că lipsea... Mihuş Gheorghe și Ciota Ioan. Ş-atunci am știut că suntem încercuiți și ne-am tras pe margini. [...] ş-atunci cum stăteam noi acolo s-o nimerit ca o peșteră. [...] Şi cum stăteam noi acolo... o venit armata și-o coborât unu’ acolo la gaură, așa aproape de noi că l-am văzut... [...] Da’ io cred că ne-o văzut că dacă el întindea mâna și io o-ntindeam... ne atingeam... Era cu ochi

---

⁷⁷ *Ibidem*.

⁷⁸ Interviu cu Teofil Crețu și Valer Borțig, în *Grupul Capotă-Dejeu*.

⁷⁹ În *Grupul Teodor Șuşman*, p. 45.

albaștri. Și de sus i-o zâs să asculte dacă se aude ceva... și el o zâs că nu... No. Spuneți... n-o fost puterea lui Dumnezeu?”⁸⁰

Această mărturie deschide posibilitatea unei nuanțări a ideii că longevitatea grupurilor ar fi fost determinată de neprofesionalismul sau pregătirea precară a celor implicați în acțiunile de “lichidare a bandelor”. Această teză a fost formulată în primul rând în sintezele și rapoartele oficiale ale Miliției și Securității, fiind mai ușor de asimilat decât ideea că acești oameni au evitat, cât mai mult posibil, lichidarea semenilor lor. Deși pare puțin forțată, ideea pactizării tacite a oamenilor simpli, încadrați în trupele de intervenție, cu fugarii, este semnalată în mai multe mărturii.

Cu toate defecțiunile menționate în rapoartele oficiale sau păstrate la nivelul memoriei individuale și colective, acțiunile în forță ale trupelor de Securitate au erodat grupurile, au întrerupt posibilitățile de aprovizionare și informare și au dus, în final, la lichidarea lor.

În urma represaliilor autorităților și a generalizării terorii, în care au fost implicate zeci de familii din zonă, pe fondul unei puternice depresii, Teodor Șuşman s-a sinucis în 15 decembrie 1951. Moartea sa a fost considerată o “victorie” importantă a autorităților în lupta cu partizanii. A fost în cele din urmă o victorie fără glorie, pentru că, prin gestul său, Șuşman senior a devenit un simbol, punând în funcțiune mecanismele imaginarului colectiv.

Pe baza unor activități informative susținute, urmată de descinderi în forță, în februarie 1958, au fost eliminați frații Șuşman, Teodor și Avisalon, ultimii membri ai grupului. Și în acest caz, moartea lor a fost violentă, iar episodul îmbină, în viziunea locuitorilor din zonă, adevărul cu elementele fantastice. Cert este că cei doi au ars într-o șură din Traniș în urma unui schimb de focuri cu efectivele Ministerului de Interne și trupele de Securitate dislocate în teren.

Ansamblul metodelor utilizate de Securitate și Miliție a dus, în cele din urmă, la lichidarea oricărei forme de rezistență armată anticomunistă, dar și la răspândirea spaimei de represiune la nivelul întregii țări. Frica a devenit sentimentul comun pentru marea majoritate a românilor și s-a transformat într-un instrument redutabil de dominație.

În concluzie, căile prin care aparatul represiv a înțeles să ducă la îndeplinire misiunea trasată de Partidul Comunist, de anihilare a oricărei forme de rezistență față de regim, pot fi sintetizate în formula “împletirea acțiunii informative cu cea operativă”. Era vorba, în fapt, despre o împletire a activităților specifice poliției politice cu cele caracteristice unor trupe de ocupație angrenate într-un război total⁸¹. Acest “război” a oferit imaginea unui popor dezbinat, aruncat într-o luptă fratricidă, împărțit de o ideologie criminală în “bandiți” și “eroi”.

---

⁸⁰ Interviu cu Lucreția Jurj, în *Grupul Teodor Șuşman*, p. 90.

⁸¹ Fl. Banu, *op.cit.*, p. 30.

Arestarea, ancheta și procesul

Arestarea, ridicarea de la domiciliu provoacă deschiderea unei rupturi tragice în viața liniară a țaranului obișnuit, a omului de rând, este o separare de tot ceea ce înseamnă familiar. Amănunțele, care urmăresc o evocare cât mai fidelă a atmosferei de înstrăinare la ruperea de cei dragi și de cămin, creează un film al despărțirii extrem de bine conturat, articulat de trăiri contradictorii: durere, derivă, incertitudine, spaimă⁸².

În legătură cu momentul arestării, fie că sunt arestări individuale sau colective, este de remarcat că acesta s-a desfășurat, pentru toate grupurile la care facem referire și, aproximativ, în toate cazurile, după același tipar, indiferent de poziția victimei: de participant direct ca membru în “organizațiile subversive”, de colaborator și susținător al celor fugiți sau pur și simplu doar de martor-spectator la evenimente. Pe neașteptate, în majoritatea cazurilor noaptea, de cele mai multe ori prin violență, echipe masive de Miliție și Securitate, desemnate pentru îndeplinirea acestei misiuni, pătrundeau în casa celui ce urma să fie arestat. Familia era imobilizată pentru a nu părăsi domiciliul și era identificată persoana căutată. Nu de puține ori, alături de cel bănuț erau ridicați și alți membri din familie, datorită zelului excesiv al forțelor de ordine. Se trecea la realizarea unei ample percheziții în scopul depistării unor probe zdrobitoare pentru fundamentarea și susținerea viitoarelor capete de acuzare, prilej pentru devastarea locuinței. Cei vizați erau urcați în “dube negre” și duși la sediile organelor de Securitate pentru anchetă. Cadrul legal al acestor acțiuni era precar, iar din interviurile realizate rezultă că autoritățile nu au prezentat niciodată mandate de percheziție și arestare. Actul descinderilor la domiciliul suspectilor fără mandat și reținerea unor persoane, fără să li se aducă la cunoștință motivul, este așadar unul arbitrar, abuziv.

“No, și pe mine m-o arestat în 16 februarie 1958, spre ziuă... O vinit noaptea și o bătut la ușă... Noi n-am știut cine-i. «Deschide!, Deschide!». Nevastă-mea s-o sculat și o zis: «Deschid!» [...] Și când o deschis ușa, după ce-o aprins nevasta lampa am văzut trei pistoale câtă mine. Era doi căpitani și un locotenent major și soldații era p-afară... după mine o fost câtă 20 de toți... Mi-o spus: «Să te pregătești să vii că coți pistolu’! Nu am pistol! [...] M-o urcat în podu casei, m-o dus pă după casă, tăt o cotate militarii [...]. Ș-apoi m-o coborât pă mine prima dată și m-o băgat într-o mașină, apoi o coborât pă nănașu, pă Toane [Pașcalău Gheorghe – n. a.]. [...] No, și pă maica o pune lângă mine și pă tata dinapoi... [...] Și în ziua aceea o arestat 40 de persoane...”⁸³.

“Și noaptea numa’ ne trezim cu Securitatea în casă [...]. Pă mine m-o dus în camera dincoace și m-au întrebat «Ce știu, unde-s Șuşmanii?» Io n-am recunoscut nimic... Și până dimineață, când dădea unu’ cu sucitoarea în mine, când dădea

⁸² A. Țentea, *op. cit.*, p. 179.

⁸³ Interviu cu Ioan T. Florea, în *Grupul Teodor Șuşman*, p. 63-64.

celălalt cu coada măturii [...]. Și dimineața m-o dus [...] și am ajuns la șosea și acolo erau trei mașini de Securitate”⁸⁴.

În general, acțiunile de descinderi domiciliare și arestări se extindeau pe raza întregii localități vizate pentru a spori șansele de lichidare a “bandelor teroriste”. Se urmărea în acest fel îngrădirea posibilităților de alimentare și găzduire a celor fugiți, dar și strângerea de informații privind locația exactă a grupurilor.

“I-o arestat în două serii pă ăștia. O fost una în decembrie de Crăciun, și în 7 ianuarie o fost iar o tură de arestați. I-o arestat pe câțiva atunci în Bratca [...], din pat i-or luat... Și l-o luat pe Cuț Teofil din Brașov”⁸⁵.

Scenariul arestării creionat în mărturiile supraviețuitorilor este întărit și de datele oficiale. În *Instrucțiunile cu privire la modul cum se face ancheta de Siguranță*, emise în aprilie 1948, procedura arestării era detaliată: se întocmea planul operațiunii, se trecea la formarea echipelor, asigurarea mijloacelor de locomoție, blocarea imobilului, pătrunderea, adunarea tuturor locatarilor într-o cameră, identificarea urmăritului, percheziționarea locuinței și cea corporală⁸⁶.

După arestare urma ancheta, premergătoare procesului, anticamera pentru intrarea în universul carceral. Primul contact era foarte dur, marcând ruperea de realitatea satului și intrarea într-o zonă a violenței, a obscurului, stăpânită de forțe malefice și guvernată de legi care nu aveau nicio legătură cu sistemul de valori etice și morale la care, cei închiși din motive politice, aderaseră anterior.

“După arestare am fost duși la Biroul de arestare din Cluj, de pe Calea Traian, percheziționați la piele, vârați în niște celule, în care aproape în fiecare era câte un turnător, câte unul care te traje de limbă și care se dăde mare victimă; da în realitate, era omu’ Securității. Și acolo a început ancheta. Celulele erau mici, erau de două persoane, trei maximum, beton pe jos, masa de beton, paturi de fier, [...] masa era aproape de zero, adică de limita de existență a omului”⁸⁷.

Importanța anchetei era recunoscută atât de Securitate, cât și de victimele ei. De felul cum se desfășura ancheta și de cum era întocmit dosarul depindea numărul anilor de detenție și chiar viața celor arestați.

Impactul anchetelor asupra societății a fost foarte puternic, datorită numărului mare de procese politice (peste 130.000) în care au fost implicate aproximativ o jumătate de milion de persoane⁸⁸. La aceștia se adaugă cei anchetați și eliberați ulterior din lipsă de probe. Locurile de detenție și de anchetă de la Securitate au rămas adânc întipărite în memoria celor care au trecut prin această experiență, fiind asociate în mărturiile cu infernul.

⁸⁴ Interviu cu Leontina Moldovan, în *op. cit.*, p. 115.

⁸⁵ Interviu cu Petre Costișor, în *Grupul Capotă-Dejeu*, p. 65-66.

⁸⁶ Fl. Banu, *Anchetele Securității – strategii și tactică în “demascarea dușmanilor poporului”*, în *Arhivele Securității*, p. 56-93 (65).

⁸⁷ Interviu cu Teofil Crețu, în *Grupul Capotă-Dejeu*, p. 106.

⁸⁸ Fl. Banu, *op. cit.*, p. 56.

Ancheta, ca metodă de represiune, era susținută de un întreg mecanism al terorii fizice și psihice pus la punct și programat în cele mai mici amănunte, pentru atingerea obiectivelor aparatului represiv: obținerea de informații, dar și înfrângerea victimei și a vechii societăți în ansamblul său. În acest mecanism, nimic nu este întâmplător.

Transportul de la domiciliu la Securitate și de la celulă la locul de anchetă făcea parte din strategia de subminare psihologică a anchetatului. “În șapte luni de anchetă, am fost dus de zeci de mii de ori cu niște ochelari negri pe care ți-i aplica pe față și trebuia să pui mâinile la spate, că te ducea de braț până la anchetă, și în camera de anchetă îți lua ochelarii jos și stătea la o masă mică și anchetatorii îți punea tot felul de întrebări piezișe”⁸⁹. Sau “[...] și m-o legat di ochi [...] M-o coborât jos și d-acolo m-o dus până-ntr-o celulă micuță, ca un fel di carceră și m-o băgat acolo... [...] Mai târziu o vinit după mine, iar m-o legat la ochi și o zâs: «No, hai cu mine!» Și-atunci m-o băgat într-o cameră unde o fost doi ofițeri... [...] No, și-apoi ne scotea și ziua și noaptea, și ne ducea tăt legați la ochi, și, ce-i drept, ne spunea: «Numărați scările!» Câteodată le mai și uitam io câte o fost, până ieșeau la etaj... Și după aceea în jos [...] Da’ după mine era cred că 12, până-ntorceam roată. M-aducea și mă băga înapoi...”⁹⁰.

În toate mărturiile este prezent episodul scărilor, pe care cei ce urmau să fie anchetați le urcă și le coboară până la biroul de interogatoriu. Cu ochelari negri pe ochi, cei reținuți sunt introduși într-un spațiu incert, într-o zonă de insecuritate unde orice moment de neatenție putea duce la o cădere în gol. Preambulul interogatoriului reușea să inducă celor închiși un acut sentiment de nesiguranță și de spaimă, prin obturarea simțului vederii, într-un spațiu neprietenos, ostil.

Spațiul unde se desfășurau anchetele era rece și străin, pentru ca cel interogat să nu aibă posibilitatea de a se lega de ceva familiar. Cel mai frecvent, aceste birouri erau amenajate în încăperi subterane, unde exista o sumă de avantaje – strigătele de durere nu puteau fi auzite de către cei liberi, iar locul era greu de identificat de către cel arestat și contribuia la creșterea stării de anxietate.

Spațiul carceral contribuia și el la erodarea psihică a suspectilor. “Acolo m-o băgat singur într-o celulă mică, aveam numa’ patru și cât puteai să te plimbi. [...] Și acolo n-aveam voie să stau în pat, numa’ să mă culc cumva. Numa’ să stai pe pat dacă n-aveai bancă. Și mă plimbam, 2500 de pași numărăm ca să-mi ieu gândul de la ce-o fi [...] Și apoi urmă iar mă hodineam, iar începeam [...]. Și cum nu era voie să vorbesc, domnule, n-am fost obișnuită... nu puteam să vorbesc numai-n șoaptă”⁹¹.

Amintirile martorilor legate de anchetă sunt întotdeauna asociate cu bătăile și tortura. Mărturiile supraviețuitorilor abundă în descrieri ale atrocităților comise.

⁸⁹ Interviu cu Teofil Crețu, în *loc. cit.*, p. 106.

⁹⁰ Interviu cu Ioan T. Florea, în *Grupul Teodor Șuşman*, p. 64.

⁹¹ Interviu cu Constantin Puchiu, în *Grupul Capotă-Dejeu*, p. 237.

Interogatoriile se desfășurau în funcție de profesionalismul și educația fiecărui anchetator. Unii sunt catalogați ca “foarte buni”⁹², alții ca niște forțe ale răului cu înfățișare omenească: “Au fost afurisiți”⁹³. Deși indicațiile teoretice de desfășurare a interogatoriului nu lipseau, abuzurile sunt generalizate⁹⁴, obținerea unor condamnări cât mai mari pentru “bandiți” fiind considerate victorii personale ale anchetatorului. Problema care trebuia rezolvată consta în obținerea confirmării unor vinovății prestabilite și, în acest scop, s-a recurs masiv la tortură fizică și psihică ca metodă combinată. Distrugerea fizică a deținutului prin înfometare, bătaie, mizerie era dublată de destabilizarea psihică, în scopul unor mărturii complete, dar și a implementării fricii de masă.

Cele mai răspândite forme de tortură fizică au fost: bătaia în diferite variante, fierul roșu, lipsirea de hrană și apă, obligația de a sta ore întregi în picioare, ținerea victimei sub fascicul de lumină etc.

“Ancheta se desfășura într-un ritm sălbatic, așa ca să spun. Tot timpul erai amenințat, tot timpul erai bătut. Tot timpul, tot timpul. Bătăi și mai crâncene, ca să recunoști c-ai făcut cine știe ce, c-ai făcut sabotaje, c-ai uneltit, c-ai avut legături cu străinii [...]. Ori motivu’ era ca să te poată condamna sau acuza mai tare, să rezulte din anchetele pe care le luat că-i un om vinovat, un om periculos, unu’ ... așa...”⁹⁵

“Numa’ așe te poate... să declari. Dacă te bate de trei, patru ori și-apă’ când îți vine rându nu mai ai ce face, știi ce te așteaptă [...]. Ori știi ce făcea? Ia te lega de mâini... îți băga mâinile aici între picioare, așa, îți băga o... o țevă și trăje două birouri, două mese și te-ntorcea cu picioarele așa în sus și-ți punea [...]. Și-apă’ cu drugi de fier dă-i la tălpi... dă-i la tălpi [...] jemeai, era acolo... că te ducea mai mult, te ducea... te târa până la celulă”⁹⁶.

În cursul povestirii, martorii retrăiesc momentele de coșmar ale suplicului și poate aceasta este explicația pentru faptul că, de multe ori, preferă să spună doar că au fost bătuți și nu descrie în amănunt cum se derula bătaia.

Tortura psihică nu poate fi cuantificată cu ușurință, pentru că ea nu a fost conștientizată ca atare, dar poate fi sesizată printr-o analiză de ansamblu a tratamentului la care erau supuși cei arestați.

Ancheta dura săptămâni, interogatoriile erau interminabile, cu întrebări “în foc încrucișat”. Privăți de somn și hrană, cu simțurile slăbite și rațiunea tulburată de o realitate înconjurătoare de coșmar, cei închiși ajungeau la limita suportabilității. În permanență, cei supuși anchetei erau amenințați cu măsuri radicale împotriva familiilor rămase acasă, care în multe cazuri s-au și concretizat: “«Da... face pe

---

⁹² *Ibidem*.

⁹³ Interviu cu Gheorghe Florea, în *Grupul Teodor Șuşman*, p. 57.

⁹⁴ Fl. Banu, *op. cit.*, p. 75.

⁹⁵ Interviu cu Teofil Crețu, în *Grupul Capotă-Dejeu*, p. 106.

⁹⁶ IIO, Arhiva de Istorie Orală, interviu cu Ioan Gordan, Grupul “Cruce și Spadă”, caseta 95 din 5 noiembrie 1996.

eroul? Banditul faci pe eroul? Arestați-i soția!» Pă mine m-o dus jos și după două zile mă duce iar la anchetă și-mi aduce soția cu ochelari pă ochi și-o bagă și-o scoate afară... «Ți-am promis că-ți arestăm soția? Vezi că ți-am arestat-o, mă banditul, mă prostule, mă!»⁹⁷

În aceste condiții, nu este de mirare că majoritatea celor supuși acestor tratamente mărturiseau greșeli pe care de multe ori nu le-au comis, în speranța că suferința va înceta și nu vor mai fi supuși torturii: “Ne băte de era musai să spui ce o mințit alții... Să recunoști nu că ce-ai făcut... Nici poveste nu mai era că ce-ai făcut... recunoșteam lucruri de care nici nu am auzat... Am spus pă unde-am umblat, pă unde le-am dus mâncare la Șușmani... Le-am spus că era musai...”⁹⁸

Tortura în orice ipostază trebuie deosebită de pedeapsă. În timp ce pedeapsa era răspunsul la o infracțiune reală, dovedită prin probe concludente, tortura era o pedeapsă prelungită, minuțioasă și aplicată cu sau fără scop⁹⁹.

Cauza recrudescenței torturii trebuie căutată în desacralizarea societății contemporane, mai ales a societății totalitare¹⁰⁰. În totalitarism, persoana umană își pierde caracterul divin și încetează să mai fie considerată după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, devenind un mijloc. Statul devine deținătorul unic al binelui și răului, singurul decident și își dotează instrumentele cu o nouă morală, care a permis săvârșirea acestor orori.

Confruntarea, ca metodă în anchetă, deși apare în mărturii, a fost foarte rar folosită, pentru că implica inteligența anchetatorului în abordarea problematicii, iar profilul acestuia nu avea nimic comun cu finețea comunicării, capacitatea de disimulare sau analiza detaliilor.

Gheorghe Cobârzan, colaborator al grupului Capotă-Dejeu, povestește episodul confruntării sale (în cadrul anchetei) cu Iosif Capotă. Scopul urmărit de anchetatori prin întâlnirea celor doi a fost acela de a smulge o recunoaștere a apartenenței la grup din partea lui Cobârzan. Datorită condițiilor în care a avut loc, fără contact vizual, este foarte posibil să fi fost vorba de o înscenare. “Nu că l-am văzut... departe gându’ de mine că l-am văzut în anchetă... c-acolo te purta cu ochelari de cauciuc la ochi să nu vezi nici de unde vii, nici unde te duci, nici unde-ajungi, ca să nu știi, să hii derutat complet. [...] Și doctoru Capotă atâta o făcut: «Domnule Cobârzan, vă rog foarte frumos să vă conformați anchetatorului, că Securitatea-i la curent cu tot ce-am făcut noi. Vă rog să recunoașteți...»”¹⁰¹

Analiza frazelor pe care le-ar fi rostit Capotă ne duce cu gândul la faptul că este puțin probabil ca acesta să fi folosit un limbaj specific mai mult “organelor de anchetă”.

⁹⁷ Interviu cu Vasile Moldovan, în *Grupul Teodor Șușman*, p. 126.

⁹⁸ Interviu cu Nicolae Neag, în *loc. cit.*, p. 150.

⁹⁹ R. Cesăreanu, *Panopticum. Tortura politică în secolul XX*, Iași, 2001, p. 22.

¹⁰⁰ Zv. Todorov, *Confruntarea cu extrema*, [București], 1996, p. 121.

¹⁰¹ Interviu cu Gheorghe Cobârzan, în *Grupul Capotă-Dejeu*, p. 60.

O altă metodă abordată a fost interogarea martorilor. Frecvent aceștia au fost tratați identic cu cei anchetați propriu-zis, iar declarațiile lor luate în majoritate sub presiune au fost folosite ca probe irefutabile la proces.

Pentru realizarea unui “probatoriu” cât mai amplu a fost utilizată și “agentura de cameră”¹⁰², metodă prin care erau întrebuițați informatori introduși în celule pentru a strânge informații¹⁰³. Rezultatele obținute au fost, în general, slabe pentru că delatorii erau lesne descoperiți de ceilalți și izolați. Au existat și cazuri în care, după detenție, unii au fost agresați grav sau chiar uciși¹⁰⁴ de către colegi.

Ancheta reprezenta interfața cea mai dură prin care Securitatea a interacționat cu cetățenii României. Traumele au concurat cu cele suferite în universul concentraționar. “Vinovați” sau inocenți, martori sau inculpați, au trăit același coșmar, care le-a marcat profund existența, pierzându-și încrederea în viață, în oameni și în valori.

Anchetele și procesele politice au semănat teroare, groază și frică și între oamenii liberi, lezând societatea în ansamblul ei.

Pentru cetățeanul de rând, membrii Partidului Comunist care credeau cu sinceritate naivă în măreția idealurilor clamate oficial, dar și pentru cei care dintr-un motiv sau altul s-au considerat victime ale acțiunilor grupurilor de rezistență anticomunistă, anchetele și procesele orchestrate de Securitate aveau rolul unor ritualuri de purificare, unde “dușmanii poporului” își mărturiseau deschis crimele. Pentru aceștia, tortura și lungul șir de persecuții, ca și anii grei de pușcărie, împărțiți cu “generozitate” în urma proceselor, au fost percepute ca pedepse meritate în raport cu gravitatea faptelor.

Un exemplu în acest sens este situația particulară creată în cazul grupului “Teodor Șuşman”, unde comunitatea s-a împărțit în două tabere, în urma unor întâmplări dramatice în care se presupune că trei săteni au fost uciși de partizani pe motiv de trădare. Familiile celor dispăruți nu au asimilat niciodată pierderea și au transferat motivația rezistenței acestui grup în planul unor interese mărunte, de natură personală. În amintirea acestor oameni, Șuşman nu era nici erou, nici anticomunist, iar suferința colectivă a comunității nu era pusă pe seama sistemului: “Ce-o făcut el o fost o prostie, n-o folosit nici lui nici țării. Cel puțin jumătate satu o suferit din cauza lui. L-o blăstămat mult răchiștenii atunci, chiar și neamurile lui. Unii îl blastămă și astăzi, mai ales cei care-o rămas orfani de pe urma lui”¹⁰⁵.

Aceste sentimente, exprimate acut la aproape o jumătate de secol de la evenimente, trebuie puse tot pe seama unei suferințe teribile, care a generat o traumă

¹⁰² Fl. Banu, *op. cit.*, p. 88.

¹⁰³ Vezi interviurile cu Teofil Crețu, în *loc. cit.* și interviul cu Elvira Buș, în Arhiva de Istorie Orală a IIO, caseta 843.

¹⁰⁴ IIO, Arhiva de Istorie Orală, interviu cu Elvira Buș, Grupul “Cruce și Spadă”, caseta 843 din 8 septembrie 2005.

¹⁰⁵ Interviul cu Boc Petru, în *Cazul Șuşman în judecata Răchiștenilor*, Cluj-Napoca, 2005.

colectivă de nesurmontat. Acestei “tabere”, poziționate într-o confruntare absurdă și dureroasă, i-a venit mai ușor să își canalizeze protestul și revolta spre un dușman concretizat în persoana lui Teodor Șuşman decât să privească spre un rău mai vag, diluat în mecanismele unui sistem prin excelență represiv.

Anchetele Securității, cu arsenalul lor de orori, au jucat un rol esențial în patologia societății românești, în deceniul 1948-1958. Reflexele terorii, adânc întipărite în mentalul colectiv, au rămas vii de-a lungul anilor, contribuind în mod esențial la perpetuarea regimului comunist în România și, de ce nu, la multiplicarea acestuia în diferite forme după 1989.

În urma anchetelor, care nu au avut ca scop obținerea de informații veridice de la cei anchetați, ci acela de a alcătui un dosar solid care să conducă la condamnarea “bandiților”, au urmat procesele.

Mărturiile celor implicați direct sau indirect în acțiunile instanțelor de judecată converg spre creionarea unui tablou de ansamblu, care poate fi caracterizat ca fiind un simulacru de justiție, o piesă de teatru cu un scenariu prestabilit, cu vinovății “dovedite” înainte de administrarea probelor și condamnări care așteptau doar un cadru oficial în care să fie administrate.

Grupul “Teodor Șuşman” a fost anihilat la sfârșitul anului 1957, dar în instanță au ajuns doar “elementele de sprijin”. Teodor Șuşman senior s-a sinucis, în 15 decembrie 1951¹⁰⁶, Mihai Jurj, grav rănit într-o confruntare cu trupele de Securitate, în vara anului 1954, a decedat în condiții rămase neelucidate¹⁰⁷, Lucreția Jurj a fost condamnată la muncă silnică pe viață, Roman Oneț, la moarte și executat la penitenciarul Oradea, în urma unui proces desfășurat în iarna anului 1954¹⁰⁸, iar frații Teodor și Visalon Șuşman au murit într-un incendiu în 2 februarie 1958, în urma unui atac al Trupelor Ministerului de Interne și de Securitate¹⁰⁹.

Procesul “elementelor de sprijin” s-a desfășurat la Cluj, iar la 26 iulie 1958 s-au pronunțat pentru 12 persoane pedepse cu muncă silnică pe viață și confiscarea totală a averii, pentru favorizare la constituirea în bandă cu scop terorist, iar cinci persoane au primit 10 ani de muncă silnică și 5 ani de închisoare corecțională, pentru omisiunea denunțării la crima de constituire în bandă în scop terorist. În toate cazurile au fost înaintate recursuri, dar cu o singură excepție (care nu a condus la comutarea pedepsei) toate au fost respinse¹¹⁰. În urma reprimării acestui grup, cei implicați au executat 140 de ani de închisoare¹¹¹.

---

¹⁰⁶ DJAN Cluj, Fond Inspectoratul de Poliție Cluj, ds. 68/1951, f. 94.

¹⁰⁷ Vezi *Ibidem*.

¹⁰⁸ Interviu cu Lucreția Jurj, în *Grupul Teodor Șuşman*, p. 91.

¹⁰⁹ *Bande, bandiți și eroi*, p. 278.

¹¹⁰ DJAN Cluj, Fond Inspectoratul de Poliție Cluj, ds. 16/1958, f. 260-267.

¹¹¹ Teofil Răchițeanu, Teodor Boc, *Cazul Șuşman în judecata Răchițenilor*, Cluj-Napoca, 2005, p. 10.

Procesul Grupului “Capotă-Dejeu” s-a desfășurat, în lunile mai-iunie 1958 la Tribunalul Militar Cluj și a implicat un lot de 50 de persoane și a fost o demonstrație de forță, din partea regimului, o mostră a modului în care trebuiau să fie pedepsiți “dușmanii poporului”¹¹².

În baza lozincii staliniste “Câinilor o moarte de câine”, la 8 iulie 1958, Iosif Capotă și Alexandru Dejeu au fost condamnați la moarte, li s-a respins recursul și au fost executați la penitenciarul din Gherla, la 2 septembrie 1958¹¹³. Celelalte persoane implicate în proces, acuzate de complicitate și nedenunț, au primit pedepse foarte mari, variind între muncă silnică pe viață și 8 ani de închisoare, reducerea unor drepturi civile și confiscarea parțială sau totală a averii.

Aceeași turnură a avut-o și procesul lotului implicat în acțiunile grupului “Cruce și Spadă”, desfășurat în toamna anului 1949. La finalul acestuia, 40 de persoane au primit condamnări cuprinse între 5 și 25 de ani de închisoare¹¹⁴, iar recursurile formulate au fost respinse¹¹⁵.

Majoritatea proceselor politice s-au desfășurat în ședințe publice, cu participarea presei, pentru a mări cât mai mult impactul în societate. Rechizitoriile prezentate de procurori erau vaste și aveau menirea de a argumenta gravitatea faptelor și, în consecință, condamnările pe măsură: “dosaru îi din 6 volumuri, îi mare, că rechizitoriul grupului s-o citit în 24 de ore”¹¹⁶.

Famiiliile celor judecați au asistat neputincioase la un simulacru de justiție, cu o administrare deficitară a probelor și absența apărării. “Martori n-o fost nici de-o parte nici dintr-alta... N-o fost martori care să spună că așa am văzut sau că nu...”¹¹⁷

Avocații numiți din oficiu, printr-o procedură standard¹¹⁸, s-au transformat din apărători în acuzatori, concurând procurorii. “[...] Că tot ce afirmam era răstălmăcit... deci totul a fost construit pentru distrugere. N-a fost nici o circumstanță atenuantă, nimic”¹¹⁹, sau “N-au avut apărare... O fost avocatul statului, dragă, și acesta n-avea cum să-i apere... din moment ce era avocatul statului, trebuie doar

---

¹¹² Cornel Jurj, Denisa Bodeanu, *Grupul “Capotă-Dejeu”*, în *Grupul Capotă-Dejeu*, p. 30.

¹¹³ Oana Ionel, Dragoș Marcu, *Rezistența împotriva comunismului prin difuzarea de manifeste. Cazul Iosif Capotă, în Mișcarea armată de rezistență anticomunistă din România. 1944-1962*, p. 113-132 (128).

¹¹⁴ IIO, Arhiva de Istorie Orală, interviu cu Ioan Gordan, Grupul “Cruce și Spadă”, caseta 96 din 5 noiembrie 1997.

¹¹⁵ IIO, Arhiva de Istorie Orală, interviu cu Andrei Vușcan, Grupul “Cruce și Spadă”, caseta 879 din 1 octombrie 2005.

¹¹⁶ Intervi cu Gheorghe Cobârzan, în *Grupul Capotă-Dejeu*, p. 61.

¹¹⁷ Intervi cu Petre Costișor, în *loc. cit.*, p. 68.

¹¹⁸ Vezi interviul cu Andrei Vușcan, Ioan Gordan, Mereu Dorian, în IIO, Arhiva de Istorie Orală, Grupul “Cruce și Spadă”.

¹¹⁹ IIO, Arhiva de Istorie Orală, interviu cu Elvira Buș, Grupul “Cruce și Spadă”, caseta 843 din 8 septembrie 2005.

înțeles că de-aia o fost pus acolo să-i apese nu să-i scoată. Nu? Nici pe departe să-i apere... numa' și numa' pedeapsă și pedepsiți, și parapedepsiți că așa merită, no!"¹²⁰

Acuzarea a beneficiat și de aportul activiștilor de partid, care au înfierat, cu "mânie proletară", acțiunile de "subminare a ordinii de stat" și au cerut "pedepsirea exemplară" a celor implicați: "Mama a fost acolo și... o pledat un secretar de partid, de-aici o fost... că ar trebui să le dați foc... și nu știu ce"¹²¹. În acest context, pedepsele foarte aspre prevăzute în sentințele de condamnare și respingerea resursurilor formulate sunt urmări firești ale acțiunilor de compromitere a oricăror forme de opoziție la regim.

Procese politice, desfășurate cu respectarea formală a unor proceduri, erau menite să acorde o legitimitate legală unor abuzuri fără precedent. Prin modul în care au fost orchestrate și implicațiile pe care le-au avut asupra societății românești în ansamblul său, ele pot fi considerate o veritabilă metodă represivă.

(*va urma*)

Les formes de répression de la résistance armée anticomuniste dans la mémoire collective (I)

Résumé

L'article met en exergue les formes de répression de la résistance armée anticomuniste telles qu'elles ont été conservées dans la mémoire collective. On exemplifie par la situation des groupes de résistance de la région Huedin dans le département de Cluj: les groupes Teodor Șuşman, Capotă-Dejeu et "La croix et le sabre". La base du matériel documentaire est représentée par les entretiens conservés dans les Archives de l'Institut d' Histoire Orale de l'Université Babeş-Bolyai à Cluj Napoca. Ces entretiens ont pour protagonistes des membres, des survivants, les familles des partisans, des témoins aux événements. Une prémisse de l'intensification de l'activité répressive l'a représentée la restructuration totale de l'appareil policier de l'Etat. La Sûreté, la Police Secrète, la Direction Générale de la Police, l'Inspectorat Général de la Gendarmerie et la Section d'Informations de l'Etat Majeur Général ont été remplacés par des structures reproduisant le modèle soviétique. Ces nouvelles institutions étaient contrôlées par le Parti Communiste Roumain. La perception de la répression communiste au niveau du mental collectif s'est surtout arrêtée à: le réseau informatif de la *Securitate*, les arrestations, l'enquête et les procès politiquement contrôlés. Les témoignages des participants directs aux événements indiquent, un demi-siècle plus tard, des traumatismes qui n'ont pas pu être surmontés après décembre 1989.

¹²⁰ Interviu cu Petre Costișor, în *loc. cit.*, p. 68.

¹²¹ IIO, Arhiva de Istorie Orală, interviu cu Mereu Anica, Grupul "Cruce și Spadă", caseta 759 din 22 august 2004.